

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

*Επιμορφωτικό – υποστηρικτικό υλικό
Πράξη: «Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις δεξιότητες
μέσω εργαστηρίων» (MIS 5092064)*

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ 2014-2020» που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και
την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

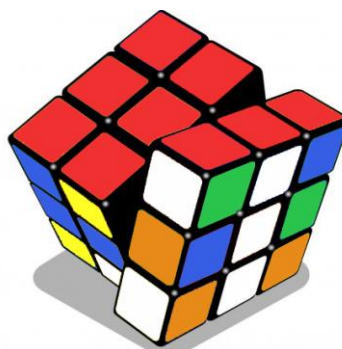

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΖΩ ΚΑΛΥΤΕΡΑ – ΕΥ ΖΗΝ

Παιδαγωγική και διδακτική μεθοδολογία προαγωγής των
δεξιοτήτων στο Γυμνάσιο: Το παράδειγμα της Περιεκτικής
Σεξουαλικής Αγωγής

Χιόνη Μαρία

Δεξιότητες 21ου αιώνα (4cs) - Δεξιότητες ζωής

Παιδαγωγική και διδακτική μεθοδολογία προαγωγής των δεξιοτήτων Ζωής στο Γυμνάσιο: Το παράδειγμα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Αγωγής

Αν βλέπεις ένα χρόνο μπροστά φύτεψε ρύζι, αν βλέπεις δέκα χρόνια μπροστά φύτεψε δένδρα, αν βλέπεις εκατό χρόνια μπροστά εκπαίδευσε ανθρώπους (κινέζικη παροιμία)

Η θεματική ενότητα Ζω καλύτερα -ΕΥ ΖΗΝ είναι ο πρώτος από τους τέσσερεις κύκλους των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων, οι οποίοι προκύπτουν από τους Παγκόσμιους Δείκτες των 17 στόχων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη (SDGs). Το ΕΥ ΖΗΝ περιλαμβάνει προγράμματα σε τρεις τομείς: α) υγεία: διατροφή-αυτομέριμνα, οδική ασφάλεια β) ψυχική και συναισθηματική υγεία-πρόληψη γ) γνωρίζω το σώμα μου- σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

Η έννοια της **υγείας** στην εποχή μας τείνει να προσεγγίζεται ολιστικά, με περιεχόμενο που αναδεικνύει τις σωματικές, ψυχικές και κοινωνικές της διαστάσεις και συνδέεται με την ευεξία και όχι με την απλή απουσία της αρρώστιας ή της αναπηρίας. Η υγεία ενός ατόμου ή ενός πληθυσμού εξαρτάται από βιολογικούς παράγοντες, από το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, από την παροχή υπηρεσιών υγείας και κατά 40-50% από την ανθρώπινη συμπεριφορά.

Με δεδομένο ότι μία από τις δομικές έννοιες της ανθρώπινης συμπεριφοράς, σύμφωνα με την κοινωνικογνωστική θεωρία της μάθησης (social learning theory), είναι οι ικανότητες/δεξιότητες (competances/skills), μπορεί να ισχυριστεί κάποιος ότι με την ανάπτυξή τους προάγεται η υγεία. Η υγεία συνδέεται με την καλής ποιότητας εκπαίδευση. Στη Διακήρυξη της Ίντσον (Incheon Declaration), Εκπαίδευση για το 2030: προς μία συμπεριληπτική και δίκαιη ποιοτική εκπαίδευση και δια βίου εκπαίδευση για όλους επισημαίνεται ότι η ποιοτική εκπαίδευση αναπτύσσει δεξιότητες, αξίες και στάσεις οι οποίες ενδυναμώνουν τους πολίτες στο να έχουν υγιείς και με νόημα ζωές, να παίρνουν ενημερωμένες αποφάσεις και να απαντούν σε τοπικές και διεθνείς προκλήσεις.

Η αποτελεσματική εκπαίδευση που βασίζεται στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ευαισθητοποιεί για τους κινδύνους του σεξ χωρίς προφύλαξη και της χρήσης ουσιών, ενθαρρύνει την υιοθέτηση υγιών συμπεριφορών και αναπτύσσει στάσεις και αξίες που υποστηρίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ισότητα των φύλων. Υγιείς και ευτυχισμένοι μαθήτριες και μαθητές μαθαίνουν καλύτερα ενώ η κακής ποιότητας υγεία μπορεί να έχει επιπτώσεις στη σχολική φοίτηση και στην ακαδημαϊκή επίδοση.

Οι μαθήτριες και οι μαθητές που φοιτούν στο Γυμνάσιο βρίσκονται στην εφηβεία. Η εφηβεία είναι ένα κρίσιμο στάδιο στη ζωή για την εκπαίδευση, την υγεία, τη βιολογική, συναισθηματική και ψυχολογική ανάπτυξη. Είναι επίσης η στιγμή που οι νέες/οι μπορεί να ξεκινήσουν να εμπλέκονται σε καταστάσεις επιβλαβείς για την υγεία τους και την εκπαίδευσή τους. Ο HIV, η αυτοκτονία και η βία είναι ανάμεσα στις πέντε βασικές αιτίες θανάτου εφήβων κοριτσιών και αγοριών. Η εφηβεία είναι ευκαιρία για παρεμβάσεις στη λήψη αποφάσεων που αποτελούν «κλειδιά» για τη ζωή των νέων ατόμων, όπως το πότε θα κάνουν για πρώτη φορά σεξ ή το πότε θα γίνουν γονείς, την έναρξη ή την αποφυγή επικίνδυνων και εξαρτητικών συμπεριφορών καθώς και την απόκτηση δεξιοτήτων ζωής.

Δεξιότητες είναι η ικανότητα και η δυνατότητα εκτέλεσης διαδικασιών και αξιοποίησης των υφιστάμενων γνώσεων για την επίτευξη αποτελεσμάτων. Αναπτύσσονται από την

προσχολική ηλικία μέχρι την ενηλικίωση με τη τυπική, μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση σε ποικίλα πλαίσια, όπως η οικογένεια, το σχολείο, η εργασία και οι διάφορες κοινότητες. Στο Γυμνάσιο από το σχολικό έτος 2021-2022 θα εφαρμοστούν γενικευμένα τα Εργαστήρια Δεξιοτήτων, στόχος των οποίων είναι η “στροφή του παιδαγωγικού παραδείγματος από τη διδασκαλία του σχολικού αντικειμένου (content oriented teaching) στην εμπύχωση και τον συντονισμό δραστηριοτήτων για την καλλιέργεια δεξιοτήτων (Upskilling, Project Based Learning methods)”. Δεξιότητες όπως η κριτική σκέψη, η επίλυση προβλημάτων, η ομαδική εργασία, η επικοινωνία και η διαπραγμάτευση, η δημιουργικότητα, είναι ενσωματωμένες σε όλο το φάσμα των ικανοτήτων. Οι πιο δημοφιλείς δεξιότητες του 21ου αι. , οι οποίες αναφέρονται και ως δεξιότητες μάθησης (learning skills), είναι οι 4 δεξιότητες: κριτική σκέψη (critical thinking), συνεργασία (collaboration), επικοινωνία (communication), δημιουργικότητα (creativity). Είναι γνωστές ως 4Cs, από τα αρχικά των όρων στα αγγλικά.

Η **κριτική σκέψη** περιλαμβάνει την ικανότητα για ενεργό ερευνητική σκέψη και έρευνα· την ικανότητα πρόσβασης, ανάλυσης ερμηνείας, εφαρμογής και σύνθεσης πληροφοριών· την ικανότητα εξέτασης, ερμηνείας και αξιολόγησης αποδεικτικών στοιχείων και υποβολής σχετικών ερωτήσεων· την ικανότητα ενσωμάτωσης ιδεών από διαφορετικούς κλάδους ή σφαίρες σε ένα συνεκτικό σύνολο και την επικοινωνία αυτής της ολοκλήρωσης σε άλλους.

Οι δεξιότητες **επικοινωνίας**, συμπεριλαμβάνουν την ικανότητα έκφρασης σκέψεων με σαφήνεια και πειστικότητα, προφορικά και γραπτά, τη διατύπωση απόψεων, την επικοινωνία οδηγίων με συνοχή και την ενθάρρυνση άλλων μέσω της ομιλίας και εκτιμώνται ιδιαίτερα στον χώρο εργασίας και τη δημόσια ζωή. Οι δεξιότητες επικοινωνίας είναι επίσης ενσωματωμένες στις ικανότητες πληροφοριών, μέσων και ΤΠΕ.

Ο συντονισμός και η **συνεργασία** είναι επίσης βασικές δεξιότητες για παραγωγική συμμετοχή στην κοινωνία τον 21ο αιώνα. Οι μαθήτριες και οι μαθητές που συνεργάζονται έχουν υψηλά επιτεύγματα, μεγαλύτερη αυτοεκτίμηση και θετικές κοινωνικές δεξιότητες. Οι συνεργατικές προσπάθειες οδηγούν σε υψηλότερο ατομικό επίτευγμα από ότι οι ανταγωνιστικές ή οι μεμονωμένες προσπάθειες. Πρόσθετα θετικά αποτελέσματα περιλαμβάνουν μειώσεις στα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις, μεγαλύτερη εκτίμηση της διαφορετικότητας, ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων και βελτίωση της ποιότητας των μαθησιακών περιβαλλόντων. Η συνεργασία και η εργασία σε ομάδες αναπτύσσεται μέσα στα σχολεία, ανάμεσα στα σχολεία και σε ενδοσχολικές και εξωσχολικές εμπειρίες. Οι μαθήτριες/τές μαθαίνουν μαζί καθώς εργάζονται συνεργατικά σε πρωτότυπα προγράμματα και αναπτύσσουν δεξιότητες διδάσκοντας τις συμμαθήτριες/τές τους (peer education) σε ομάδες. Η πανδημία του covid 19 δημιούργησε ειδικές συνθήκες για τη λειτουργία του σχολικού πλαισίου. Οι εκπαιδευτικοί όπως και οι μαθήτριες/ές χρειάστηκε να συμμετέχουν σε διαδικτυακές συνεργασίες. Χρειάστηκε να μάθουν χωρισμένοι από τους ομότιμους και μακριά από τη φυσική τοποθεσία των πόρων πληροφοριών. Το κλειδί για τη συνεργασία είναι οι σαφείς και αποτελεσματικές δεξιότητες επικοινωνίας και η ορθή χρήση τεχνολογιών και κοινωνικών μέσων.

Η **δημιουργικότητα** ορίζεται από την ικανότητα παραγωγής νέων ιδεών και λύσεων, «άνοιγμα νέων δρόμων», αναφορά σε φρέσκους τρόπους σκέψης, υποβολή ασυνήθιστων ερωτημάτων και λήψη μη αναμενόμενων απαντήσεων. Σε ένα παγκόσμιο πλαίσιο ανταγωνισμού και αυτοματοποίησης της εργασίας, η καινοτομία και το δημιουργικό πνεύμα είναι προϋπόθεση για επαγγελματική και προσωπική επιτυχία.

Μερικές από τις δεξιότητες Ζωής είναι οι **κοινωνικές δεξιότητες** (soft skills), οι οποίες αποτελούν προϊόντα μάθησης, συνδέονται με συγκεκριμένες συμπεριφορές, περιλαμβάνουν πρωτοβουλίες και απαντήσεις στα ερεθίσματα του περιβάλλοντος, μεγιστοποιούν τις πιθανότητες κοινωνικής ενίσχυσης, είναι αλληλεπιδραστικές, εξαρτώνται από την κατάσταση και αποτελούν στόχους για παρέμβαση. Αναγνωρίζονται πέντε κοινές διαστάσεις με βάση τις οποίες είναι δυνατόν να κατηγοριοποιηθούν οι κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών και των εφήβων: σχέσεις με συνομηλίκους, αυτοδιαχείριση, ακαδημαϊκή πορεία, συμμόρφωση και διεκδίκηση. Χαρακτηριστικά ενός έφηβου που αναπτύσσει τη δεξιότητα :

- ✓ των σχέσεων με τους συνομηλίκους: φέρεται φιλικά και ευγενικά, υποστηρίζει τους άλλους, παίρνει πρωτοβουλίες για δράσεις, προάγει τον διάλογο κ.α.
- ✓ της αυτοδιαχείρισης: έχει αυτοέλεγχο, ακολουθεί τους κανόνες, αποδέχεται την κριτική, μπορεί να συμβιβαστεί κ.α.
- ✓ της ακαδημαϊκής πορείας: οργανώνει και ολοκληρώνει τις μαθητικές υποχρεώσεις, ακολουθεί τις οδηγίες του εκπαιδευτικού, μπορεί να ζητήσει βοήθεια στα μαθήματα όταν τη χρειάζεται κ.α.
- ✓ της συμμόρφωσης: ακολουθεί οδηγίες και κανόνες, μοιράζεται, ολοκληρώνει ό,τι αναλαμβάνει κ.α.
- ✓ της διεκδίκησης: έχει εμπιστοσύνη στον εαυτό του, εκφράζει τα συναισθήματά του όταν νιώθει ότι αδικείται κ.α.

Οι προαναφερόμενες δεξιότητες αναπτύσσονται μέσα από παιδαγωγικές προσεγγίσεις και διδακτικές μεθοδολογίες. Η παιδαγωγική προσέγγιση ενός αντικειμένου έχει να κάνει με το πώς οργανώνεται η μαθησιακή διαδικασία. Συστατικά στοιχεία της είναι η διδασκαλία, η μάθηση, η αξιολόγηση σε σύνδεση με το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών και η σύνδεση εκπαιδευτικού και μαθήτριας/τή. Ένας αναστοχασμός με ερωτήματα βοηθάει να γίνει αντιληπτή αυτή η οργάνωση (δες παράδειγμα στο αναλυτικό: Οδηγός εκπαιδευτικού για την παιδαγωγική και διδακτική μεθοδολογία προαγωγής των δεξιοτήτων στο Γυμνάσιο. Το παράδειγμα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Αγωγής).

Στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων βοηθά η αξιοποίηση της **βιωματικής προσέγγισης** της μάθησης, η οποία στοχεύει στην ωρίμανση του ατόμου μέσω αυτών (coping skills), επικεντρώνει στη μαθήτρια/τή και αξιοποιεί διάφορες τεχνικές όπως είναι ο καταγισμός ιδεών, τα ερωτηματολόγια, τα παιχνίδια ρόλων, η μελέτη περίπτωσης, οι προσομοιώσεις, οι αγώνες λόγου (debates), οι δραστηριότητες δηλώσεων ΣΥΜΦΩΝΩ/ΔΙΑΦΩΝΩ ή αλλιώς «Πάρε Θέση», η γραφή στον τοίχο (με κομμάτια χαρτί, post it) κ.α.

Η/ο εκπαιδευτικός ως συντονιστής/τρια/τής/διευκολύντρια/ντής σχεδιάζει το διδακτικό αντικείμενό της/του με τέτοιο τρόπο που να περιέχει ευκαιρίες για εμπειρία/βίωμα, με επόμενα πιθανά βήματα τη σύγκριση, την ανάλυση, τον αναστοχασμό και τη δράση ((δες παράδειγμα στο αναλυτικό: Οδηγός εκπαιδευτικού για την παιδαγωγική και διδακτική μεθοδολογία προαγωγής των δεξιοτήτων στο Γυμνάσιο. Το παράδειγμα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Αγωγής). Οι διδακτικές μέθοδοι και οι προσεγγίσεις που λειτουργούν υποστηρικτικά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων 4Cs και κοινωνικών δεξιοτήτων είναι μέθοδοι και προσεγγίσεις που σχετίζονται με τη διαδικασία και μέθοδοι και προσεγγίσεις που συνδέονται με το περιεχόμενο.

Στη διαδικασία προτείνονται οι μέθοδοι:

- α. η ανάδειξη της/του εκπαιδευτικού ως μοντέλου συμπεριφοράς.

- β. η λειτουργία δημοκρατικών διαδικασιών στην τάξη/σχολική κοινότητα
- γ. η διεργασία ομάδας
- δ. η μέθοδος project.

Στο περιεχόμενο προτείνεται:

- α. Αξιοποίηση του υπάρχοντος προγράμματος-μέσα από τις θεματικές ενότητες
- β. Συνεργασία εκπαιδευτικών της ίδιας τάξης ή άλλης τάξης προς τον ίδιο στόχο
- γ. Το κρυφό πρόγραμμα

(Δες παραδείγματα στο συμπληρωματικό υλικό: Οδηγός εκπαιδευτικού για την παιδαγωγική και διδακτική μεθοδολογία προαγωγής των δεξιοτήτων στο Γυμνάσιο. Το παράδειγμα της Περιεκτικής Σεξουαλικής Αγωγής)

Οι μέθοδοι που προηγήθηκαν προάγουν την επικοινωνία και την αυτοδιαχείριση, την κριτική σκέψη, τη συνεργασία, τη διεκδίκηση και τις σχέσεις με τους συνομήλικους, τη δημιουργικότητα, τις δεξιότητες επίλυσης συγκρούσεων και τη διαπραγμάτευση, την υπευθυνότητα, την ανοιχτότητα στην κατανόηση των απόψεων και των σκέψεων των άλλων, την ενσυναίσθηση, την ευελιξία και την προσαρμοστικότητα, τον σεβασμό και την ανοχή στην ασάφεια.

Η αξιολόγηση πρέπει πάντα να βασίζεται σε εργαλεία έγκυρα, αξιόπιστα, δίκαια και διαφανή. Η χρήση του portfolio ως εργαλείου αξιολόγησης των εργαστηρίων δεξιοτήτων απομακρύνεται από τις κλασική αριθμητική μέθοδο αξιολόγησης. Το portfolio μπορεί να έχει τη μορφή ενός φακέλου, ο οποίος θα περιέχει τις δραστηριότητες του μαθητή/τριας, υλοποιημένες στο χρονικό διάστημα που της/του έχουν ανατεθεί.

Ενδεικτικά μπορεί να περιλαμβάνει και φύλλα ποιοτικής αξιολόγησης ανά εργαστήριο. Τα φύλλα αξιολόγησης του θεματικού κύκλου συμπληρώνονται συνεργατικά ή ατομικά.

Σκοπός της αξιολόγησης του Θεματικού Κύκλου είναι η αποτίμηση από πλευράς των μαθητριών/τών και των εκπαιδευτικών των δραστηριοτήτων που ανέπτυξαν ως προς τις στάσεις, τις αντιλήψεις και τις γνώσεις.

Ως προς την επίτευξη των στόχων του κύκλου δημιουργούνται φύλλα προόδου, τετράβαθμης κλίμακας ικανότητας (αρχόμενη, αναπτυσσόμενη, ικανοποιητική, εξαιρετική) τα οποία συμπληρώνονται από την/τον εκπαιδευτικό ανά τετράμηνο με δείκτες ανά δεξιότητα πχ η δεξιότητα της συνεργασίας.

Σκοπός της αξιολόγησης του Κύκλου Δεξιοτήτων είναι η εκτίμηση από την/τον εκπαιδευτικό του βαθμού προόδου κάθε μαθήτριας και μαθητή μεμονωμένα στην καλλιέργεια των δεξιοτήτων. Επιπλέον μπορεί να περιλαμβάνονται αυτοαξιολογήσεις και ετεροαξιολογήσεις με τη μορφή ημερολογίου.

Το μειονέκτημα του portfolio είναι η πιθανότητα η μαθήτρια/τής να αφαιρέσει από αυτό στοιχεία που θεωρεί ότι δεν θα είναι αρεστά στο άτομο που αξιολογεί.

Παράρτημα Ι

Η **Περιεκτική Σεξουαλική Αγωγή** (ΠΣΑ, Comprehensive Sexuality Education) σύμφωνα με τον ορισμό του Ταμείου των Ηνωμένων Εθνών για τη Δημογραφία (United Nations Population Fund -UNFPA είναι μία προσέγγιση της Σεξουαλικής Αγωγής, είτε μέσα είτε έξω από το σχολείο, η οποία βασίζεται στα δικαιώματα και επικεντρώνεται στο φύλο. Είναι εκπαίδευση με πρόγραμμα σπουδών που έχει ως στόχο να εφοδιάσει τα παιδιά και τους νέους με γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες που θα τα ενδυναμώσουν για να αναπτύξουν μία θετική οπτική της σεξουαλικότητάς τους καθώς αναπτύσσονται συναισθηματικά και κοινωνικά. Παρέχοντας μια ολιστική οπτική της σεξουαλικότητας και της σεξουαλικής συμπεριφοράς η οποία πηγαιίνει πέρα από την πρόληψη της εγκυμοσύνης και των ΣΜΝ η ΠΣΑ ενδυναμώνει τα παιδιά και τους νέους α) στο να αποκτήσουν σωστή πληροφόρηση σχετικά με την σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία, τη σεξουαλικότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη σεξουαλική ανατομία και φυσιολογία, αναπαραγωγή, αντισύλληψη, εγκυμοσύνη και τοκετό, ΣΜΝ και AIDS/HIV, οικογενειακή ζωή και διαπροσωπικές σχέσεις, πολιτισμό και σεξουαλικότητα, ενίσχυση ανθρώπινων δικαιωμάτων, μη διάκριση, ισότητα και έμφυλους ρόλους, σεξουαλική συμπεριφορά και σεξουαλική ποικιλομορφία, σεξουαλική κακοποίηση, έμφυλη βία και επιβλαβείς πρακτικές β) στο να εξερευνήσουν και να καλλιεργήσουν θετικές αξίες και στάσεις απέναντι στη δική τους σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία, να αναπτύξουν αυτοεκτίμηση και σεβασμό για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ισότητα των φύλων. Ενδυναμώνει τους νέους ανθρώπους στο να έχουν τον έλεγχο της συμπεριφοράς τους και με τη σειρά τους να διαχειριστούν τους άλλους με σεβασμό, αποδοχή, ανοχή και ενσυναίσθηση, ανεξάρτητα από το φύλο τους, την εθνικότητα, τη φυλή ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό γ) στο να αναπτύξει δεξιότητες ζωής που ενθαρρύνουν την κριτική σκέψη, την επικοινωνία και τη διαπραγμάτευση, τη λήψη αποφάσεων και τη διεκδικητικότητα. Αυτές οι δεξιότητες μπορούν να συμβάλλουν σε καλύτερες και πιο παραγωγικές σχέσεις με τα μέλη της οικογένειας, τους ομοτίμους, τους φίλους και τους σεξουαλικούς ή ρομαντικούς συντρόφους. Η ΠΣΑ χρησιμοποιεί την σπειροειδή προσέγγιση του προγράμματος σπουδών και είναι επιστημονικά, ηλικιακά και αναπτυξιακά κατάλληλη. Οι ηλικιακές ομάδες που απευθύνεται είναι τέσσερις: 5-8,9-12,12-15,15-18+ ετών. Το 18+ συνδέεται με το ότι κάποιοι μαθητές/τριες είναι μεγαλύτεροι στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ότι το υλικό μπορεί να αξιοποιηθεί και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Από: Χιόνη, Μ. (2020). *Σεξουαλική αγωγή και ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα*. Στο: Ν. Παπαθανασίου, Ε.Ο. Χρηστίδου (Ed), *Συμπερίληψη και Ανθεκτικότητα. Βασικές αρχές Ψυχοκοινωνικής στήριξης σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης και χαρακτηριστικών φύλου* (σ.σ. 217-239). Αθήνα: GUTENBERG

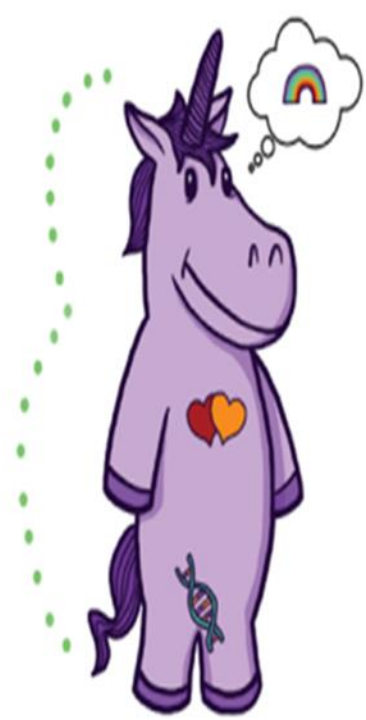

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Το μονοκεράκι του φύλου

The Gender Unicorn

Graphic by:
TSER
Trans Student Educational Resources

Ταυτότητα Φύλου

- Γυναίκα
- Άνδρας
- Άλλο/α φύλο/α

Έκφραση Φύλου

- Θηλυκή
- Αρρενωπή
- Άλλο

Φύλο που αποδόθηκε στη γέννηση

Female   Male   Other/Intersex

Σεξουαλική έλξη προς

- Γυναίκες
- Άνδρες
- Άλλο/α φύλο/α

Ρομαντική έλξη προς

- Γυναίκες
- Άνδρες
- Άλλο/α φύλο/α

To learn more, go to:
www.transstudent.org/gender

Design by Landyn Pan and Anna Moore

Πηγή: Θεοφιλόπουλος, Θ, Παγάνης, Φ.(2019). Η ΛΟΑΤ κοινότητα και τα μέσα ενημέρωσης: οδηγός για επαγγελματίες ΜΜΕ. Αθήνα: ΚΜΟΠ Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας & Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας

Βιβλιογραφία

- American Psychological Association. Resolution on Supporting Sexual/Gender Diverse Children and Adolescents in Schools <https://www.apa.org/pi/lgbt/resources/policy/gender-diverse-children>, ανακτήθηκε 20/5/2020
- Αγωγή Υγείας, Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Α΄ Αθήνας (2021) Αισθάνομαι ασφαλής στο πολύχρωμο σχολείο μου (Εκπονήτρια: Χιόνη, Μ.). Πλατφόρμα 21+: Εργαστήρια Δεξιοτήτων: Ενδιαφέρομαι και Ενεργώ - Κοινωνική Συναίσθηση και Ευθύνη. Δημοτικό-Γυμνάσιο
- Αγωγή Υγείας, Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Α΄ Αθήνας (2021) Διαμορφώνοντας υγιείς σχέση ανάμεσα στα φύλα (Εκπονήτρια: Χιόνη, Μ.). Πλατφόρμα 21+: Εργαστήρια Δεξιοτήτων: Ζω καλύτερα - Ευ Ζην. Δημοτικό-Γυμνάσιο
- Council of Europe. (2018). Reference framework of competences for democratic culture. Vol.3. Guidance for implementation. Strasburg
- Every Woman Every Child. (2016) The Global Strategy for Women’s, Children’s and Adolescents’ Health 2016-2030. Survive, Thrive, Transform. Sustainable Development Goals. <https://www.who.int/life-course/partners/global-strategy/ewec-globalstrategyreport-200915.pdf?ua=1> ανακτήθηκε 10/5/2021
- Germaine, R, Richards, J., Marilyn Koeller, M., Schubert-Irastorza, C. (2016), Purposeful Use of 21st Century Skills in Higher Education. Journal of Research in Innovative Teaching, 9(1), pp 19-29
- Θεοφιλόπουλος, Θ, Παγάνης, Φ.(2019). Η ΛΟΑΤ κοινότητα και τα μέσα ενημέρωσης: οδηγός για επαγγελματίες ΜΜΕ. Αθήνα: ΚΜΟΠ Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας & Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας
- HOMBAT “Combating homophobic and transphobic bullying in schools”. Πρόληψη και αντιμετώπιση του ομοφοβικού και του τρανφοβικού εκφοβισμού στα σχολεία. Trainers Manual, Cypriot edition <https://elearning.hombat.eu/login/index.php>
- ΙΕΠ. (2018). Οδηγός για την ένταξη της οπτικής του φύλου στα Προγράμματα Σπουδών και στα διδακτικά βιβλία και υλικά. ΑΘΗΝΑ
- ΙΕΠ. Γραφείο Επιστημονικών Μονάδων Α Κύκλου. Εργαστήρια δεξιοτήτων. Ενδιάμεση Έκθεση Παρακολούθησης (31 Αυγούστου- 30 Νοεμβρίου 2020). "ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ21, ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ": dexiotites21@iep.edu.gr <http://iep.edu.gr/el/psifiako-arithmetirio/skill-labs>
- Joynes, C., Rossignoli, S., & Fenyiwa Amonoo-Kuofi, E. (2019). 21st Century Skills: Evidence of issues in definition, demand and delivery for development contexts (K4D Helpdesk Report). Brighton, UK: Institute of Development Studies
- Merrell, K. W., & Gimpel, P. G. (2014). Social skills of children and adolescents: Conceptualization, assessment, treatment. Mahwah, N.J: L. Erlbaum Associates.
- National Education Association. Preparing 21st Century Students for a Global Society An Educator's Guide to the "Four Cs" Great Public Schools for Every Student. https://www.academia.edu/36311252/Preparing_21st_Century_Students_for_a_Global_Society_An_Educators_Guide_to_the_Four-Cs_Great_Public_Schools_for_Every_Student ανακτήθηκε 8/5/2021
- Πολέμη-Τοδούλου, Μ.(2010), Η Συστημική Προσέγγιση -Κλειδί για έναν Νέο Εκπαιδευτικό Σχεδιασμό. Δημοσιεύτηκε στο: Μετάλογος, Συστημική Εταιρεία Βορείου Ελλάδος, Τεύχος 18
- P21 Framework Definitions Copyright © 2009, The Partnership for 21st Century Skills <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED519462.pdf>

- Σύσταση του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2018, σχετικά με τις βασικές ικανότητες της διαβίου μάθησης ΕΕ C189 της 4.6.2018
- Scott, C., L. S. (2015). The futures of learning 2: What kind of learning for the 21st century? (ERF Working Paper No. 14). Paris: UNESCO Education Research and Foresight <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000242996>
- Συμβούλιο της Ευρώπης (2020) Πλαίσιο αναφοράς ικανοτήτων για δημοκρατικό πολιτισμό. Τόμος 1. Περιεχόμενο, έννοιες και μοντέλο. Αθήνα: Action Aid, New Wrinkle
- Τούντας, Γ. (2004). Κοινωνία και υγεία. Αθήνα: Οδυσσέας/Νέα Υγεία
- UNESCO. (2016). Unesco strategy on education for health and well-being: contributing to the Sustainable Development Goals. France <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246453> ανακτήθηκε 8/5/2021
- ΥΠΑΙΘ. Εφαρμογή της πιλοτικής δράσης «Εργαστήρια Δεξιοτήτων» στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Φ.7/79511/ΓΔ4, 24-6-20
- WHO. (2015). Minsk Declaration. The Life-course Approach in the Context of Health. Denmark https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0009/289962/The-Minsk-Declaration-EN-rev1.pdf, ανακτήθηκε 12/5/2021
- Χιόνη, Μ. (2011). Αγωγή Υγείας στο σχολικό περιβάλλον. Παρέμβαση για την πρόληψη του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού (bullying). Αθήνα
- Χιόνη, Μ. (2020). Σεξουαλική Αγωγή και ΛΟΑΤΚΙ+ Ζητήματα. Στο Ν. Παπαθανασίου Ε.Ο. Χρηστίδη (Επιμ.). Συμπερίληψη και Ανθεκτικότητα. Βασικές αρχές Ψυχοκοινωνικής στήριξης σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης και χαρακτηριστικών φύλου (σσ. 217-239). Αθήνα: GUTENBERG